

NINA LYKKE

**VAR
ÄR
DE
VUXNA
?**

ÖVERSÄTTNING:
MARIANNE MATTSSON

WAHLSTRÖM & WIDSTRAND

Till Vilma och Iris

The amount of violations of human rights in a country is always an inverse function of the amount of complaints about human rights violations heard from there. The greater the number of complaints being aired, the better protected are human rights in that country.

*Daniel Patrick Moynihan,
amerikansk politiker*

Du ska hedra din far och din mor.

Det fjärde budordet

1

DET HAR BLÅST styv kuling i flera dygn. På nätterna är det som om en jätte tar tag i huset och försöker slita loss det från husgrunden, och medan vinden viner runt knuten drömmer jag att jag håller i mig i masten på en liten båt som kastas omkring av vågorna.

Jag vaknar slutkörd och stel i hela överkroppen.

Det är en fredag i mitten av mars och snart är jag på väg till mammas grav. Hade jag lyckats rädda livet på henne då för fem år sedan skulle hon ha fyllt åttio i dag.

På busshållplatsen står två pensionärer och stirrar på mig som om de väntar sig en förklaring. *Men det kunde du inte, gnäller de. Och varför var du inte snällare och vänligare mot henne medan hon fortfarande levde, lite mer överseende, hur svårt kan det ha varit?*

Och jag försvarar mig, inför den ena efter den andra, inför gamlingar och narkomaner, inför hundar, spädbarn och medelålders.

Hon var inget charmtroll direkt, hon heller.

Gamlingarna, som bara är tio-femton år äldre än jag, svarar i kör och på Nordlandsdialekt:

Man har bare éi mor.

Bussen kommer, den är proppfull. Passagerarna tränger ihop sig vid dörrarna.

”KAN NI GÅ LITE LÄNGRE BAK”, ropar jag, och folk mumlar och sneglar på varandra, men de gör som jag säger. Som en trög och motsträvig flock kreatur, men de flyttar på sig. En man

blänger på mig, och jag blänger tillbaka tills han tittar bort. Hela bussen luktar blöta vinterkläder.

Förr sa jag inte till när någon smet före i en kö eller hade mobilen på högtalare eller klämde in sig vid dörrarna på bussen. Men sedan brände man upp mamma i en ugn ute i Alfaset, och nu ligger hon i en urna i jorden på Vestre Gravlund och någon gång inom en inte alltför avlägsen framtid ska även mitt kroppsliga hölje bli till aska i ett eldhav ute på ett av Oslos östligaste industriområden. Alla skelett som trängs här på bussen, alla hjärtan som slår, alla livsviktiga processer som pågår hela tiden, mitt i vardagen, och här står jag, tätt intill de här främmande livet och universumet, och funderar över vad *de* döljer, och vad *de* ångrar, och vilka tre saker *de* skulle ändra på om de kunde. Och vart ska vi, var kommer vi ifrån, vart tar vi vägen till slut.

Någon har med sig en stor schäfer. Om man ändå kunnat mjölka den eller använda pälsen till något, men den bara ligger där och tar plats. I samma sekund som jag tänker tanken tittar hunden upp på mig med vibrerande nos och säger:

Men just nu är vi här. Vi är här, just nu. Vi lever fortfarande.

Mobilen surrar i fickan, men jag bryr mig inte. Det är för trångt här för att jag ska kunna ta upp den.

När mamma dog slutade jag med väska. Fickorna i den gröna yllekappan jag har på mig, och som jag ärvde av henne efter att hon först hade fått den av mig, är hur som helst tillräckligt stora för mobil, glasögon och nycklar, vilket är allt som behövs. Förr i tiden släpade jag på en stor skinnväska, alltid så sprängfull, men med vad, det har jag glömt. Och jag har slutat köpa kläder. Nu traskar jag för det mesta runt i mammas gamla plagg, de som fortfarande gick att använda av dem jag hittade när jag städade ur lägenheten. Några hade hon fått av mig, som den här kappan, för jag tyckte om att ge henne saker, det lindrade känslan av misslyckande, av att inte kunna hjälpa henne, och då pratar jag inte bara om efter att hon blev sjuk, utan genom alla år. Och eftersom vi blev mer lika varandra för varje dag som gick visste

jag att kappan skulle klä henne lika bra som den klädde mig, så jag ringde och frågade om hon ville ha den.

”Det vet jag ju inte förrän jag har provat den”, svarade mamma, varpå jag åkte upp till henne med kappan och hon tog på sig den och stod framför spegeln och vred och vände sig och trutade med munnen, så där som många gör i hennes generation, och plötsligt kunde jag se henne så som hon sett ut innan jag föddes, när hon satt framför spegeln och tuperade håret i början av sextiotalet.

”Så fin du blev i den”, sa jag. Det var inget yttrande som krävde ett svar, men ändå hörde jag ekot av mina egna ord, analyserade meningen och hittade felet: det lilla ordet *blev*. Var hon inte fin nog innan, kanske?

Ofta var det som om mamma såg och hörde allt som vi andra bara svepte förbi. Vi småljuger och slingrar oss, varenda en, vi slänger ur oss tanklösa fraser. Men hon hakade upp sig på sådant där, alltihop, och ingen kom undan, för mamma var en tullare på jakt efter smuggelgods. Allt jag sa och gjorde söktes igenom och analyserades avseende fjäsk, ytlighet, lättsinne, onda avsikter.

”Vill du ha den”, frågade jag igen.

”Tja”, svarade mamma. ”Är den något varm, då?”

”Ja ja, det är hundra procent merinoull.”

”Frågan är om den inte blir *för* varm.”

”Nej då, den är precis lagom varm.”

Där stod jag och försökte pracka på mamma en kappa som jag egentligen ville behålla själv och som hon inte ens verkade vilja ha. Någon annan än jag, en normal person, en normal dotter, skulle ha tagit mamma på orden och sagt: Jaha, men då är det kanske lika bra att jag behåller den själv.

Men jag kände henne, och både hennes min och hur hon gjorde sig till framför spegeln, och inte minst det lilla leendet hon försökte dölja, allt tydde på att hon tyckte om kappan och gärna ville ha den.

”Om den nu är så fantastisk, varför vill du inte ha den själv?”

”Färgen klär mig inte”, ljög jag. ”Och förresten använder jag den aldrig.”

På Majorstuen stiger jag av bussen, och i den lilla blomsteraffären som ryms i en husvagn på Sørkedalsveien frågar jag efter krans och gravljus. Jag får hjälp av en kille med oklar, östeuropeisk brytning. Vid kassan tar jag upp mobilen för att betala och det är då jag får syn på meddelandet som kom när jag stod inklämd på bussen:

Har du tid att prata lite?

Numret ligger inte längre i kontaktlistan och ändå känner jag igen det direkt.

Kortterminalen piper.

”Vill du ha kvitto”, frågar mannen.

”Ja tack”, svarar jag automatiskt och måste svälja. Jag har redan blivit torr i munnen, så där som jag alltid blev så fort det kom ett nytt sms från honom, på den tiden när det höll på som värst.

Prata lite.

Pulsen slår hårt i halsen. Som om han bara vill gå igenom vem som ska vara i stugan i sommar. Han var ju så noga med att planera långt i förväg. Julfirandet ville han helst göra upp om i augusti.

När började jag tänka på Sigurd i förfluten tid? Som om han inte lever i högsta välmåga i ett radhus i Kjelsås, ett radhus jag aldrig har sett från insidan, bara cyklat förbi en sen natt när jag var full och inte kunde sova. Annars håller jag mig långt borta från allt vad Kjelsås heter.

”Tydligen får jag inte tala om hans nya adress för dig”, sa Martin när Sigurd flyttade dit.

På Gula sidorna hittade jag adressen direkt. Vad var Sigurd, mitt äldsta barn och min ende son, rädd för? Att jag skulle söka upp honom och hans famlij, sätta mig på trappan, vägra gå därifrån? Det visste han att jag aldrig skulle få för mig. Men han visste också att Martin, hans pappa, skulle berätta det vidare för

mig, det där att jag absolut inte fick få reda på vart de hade flyttat. Det Sigurd var ute efter var med andra ord inte i första hand att jag inte skulle få reda på var de bodde, utan att jag skulle få reda på att han inte ville att jag skulle få reda på var de bodde.

”Varför inte det”, frågade jag bara för att höra Martin slingra sig.

”Det vet jag inte”, svarade han. ”Jag fattar ingenting av det här. Skulle han säga upp kontakten med någon borde det ju rent logiskt vara med *mig*.”

Exakt det här samtalet hade vi haft många gånger redan då, men jag tröttnade aldrig. Och jag uppskattade att Martin hakade på varenda gång.

Nästa återkommande fråga var den här:

”Men skulle du ha märkt det i så fall, om han sa upp kontakten med dig?”

Martin drog djupt efter andan.

”Nej. Det skulle jag kanske inte.”

”Nej, du är ju nöjd med att träffa dina *gamla* ungar ett par gånger om året, du. Du har inga problem med det.”

”Jo, det är nog tyvärr så det är.”

Det är därför jag gillar Martin, för trots att han flyttade till Stavanger efter skilsmässan och fick tre nya barn och därför har varit en minst sagt frånvarande far för Sigurd och Ragnhild, så är han åtminstone ärlig.

Från början skulle Martin bo i Stavanger ett halvår. Men så träffade han Karin, som blev gravid och hade tre små barn sedan innan och därför behövde bo kvar i Stavanger, och så fick de först ena barnet, och sedan fick de tvillingar som föddes för tidigt och fortfarande är kroniskt sjuka. Martins historia är med andra ord klar och tydlig.

Men att Sigurd kunde göra som han gjorde, att ingen reagerade. Att jag inte kunde vända mig någonstans. Inte anmäla honom till några myndigheter, snarare tvärtom, för alla jag pratade med där i början fick något tveksamt och försiktigt över sig. Som om

de innerst inne misstänkte att Sigurd kanske gjorde rätt som sa upp kontakten med mig, och eftersom de ville vara på den säkra sidan behandlade de mig på samma sätt som man behandlar galningar. De nickade åt allt jag sa och uttalade sitt stöd, men allt var allmänt hållet och till intet förpliktande. Det tog lång tid innan jag märkte först det här och sedan att folk började undvika mig, att de tittade bort när jag sprang på dem på stan.

Ute har det börjat snöa. Bilarna sveper förbi, det är fortfarande rusningstid, snödrivorna ligger gråsvarta längs Sørkedalsveien och på trottoaren får man passa sig så att man inte trampar i hundskit eller halkar på en isknöl.

På väg mot kyrkogården ringer jag Ragnhild. Hon svarar inte, det gör hon sällan så här dags, för antingen är hon på jobbet eller så har hon jobbat och ligger och sover.

Martin svarar inte heller, han har satt på "Stör ej". Till båda skickar jag samma sms: *Kan du ringa mig när du har tid?*

Jag skriver inte att det är bråttom, för jag vill att de ska ha gott om tid när de ringer tillbaka. Och Sigurd kan vänta. Jag har väntat i fem år.